

Vlaams verzet tegen De Vlaamsche Post

Daniël VANACKER

Over het ontstaan van de radikale activistische beweging Jong-Vlaanderen en de evolutie van haar dagblad *De Vlaamsche Post* werden reeds diverse studies gepubliceerd door Lammert Buning¹. Interessante aanvullingen brengt een recent proefschrift van Eric de Boevé², o.m. omdat deze student de eerste was die de krant zelf grondig nakeek. Een belangrijk aspect kwam daarbij nog weinig uit de verf, omdat beide auteurs in hoofdzaak op activistische bronnen steunden: hoe stonden de andere Gentse flaminganten tegenover het ontluikende aktivisme en hoe reageerden ze?³

De eerste stappen

Oktober 1914. Gent was nauwelijks bezet, toen enkele jonge, vooral vrijzinnige flaminganten in de Arteveldestad besloten zich aaneen te sluiten, omdat ze ervan overtuigd waren „dat men, om praktisch werk te verrichten,

1. L. BUNING, *De vooravond en het begin van het radicale aktivisme te Gent*, Wetenschappelijke Tijdingen 1973; *Notities betreffende Hermann Felix Wirth*, id. 1974a; *Het persfenomeen „De Vlaamsche Post”*, id. 1974b; *De Vlaamsche Stem en De Vlaamsche Post*, id. 1975; *Het strijdbare leven van J.D. Domela Nieuwenhuis Nyegaard*, 1976; *Het fenomeen „De Vlaamsche Post”*, in: R. DE SCHRUYVER (ed.), *De Vlaamse Beweging tijdens de Eerste Wereldoorlog*, 1974.

2. E. DE BOEVE, *Het Jongvlaamse Aktivisme te Gent*, lic. RUG, 1982.

3. Onze belangrijkste bron is het dagboek van Paul FREDERICQ, dat als hs. 3704 bewaard wordt in de BRUG (verder afgekort als PF, gevolgd door de datum van de notitie). Dit bevat ook twee verslagen van Alfons SEVENS: *Beknopt overzicht van de beschuldigingen tegen mij uitgebracht door de Duitse overheid en Herr dokter Wirth en mijn veroordeling* dd. 16.07.15 (PF 11.08.15). Andere informatie van Sevens vindt men in de naoorlogse nummers van *De Witte Kaproen*. Sevens getuigde ten laste op het proces van Borms (*Dr. August Borms voor het gerecht*, 1920) en schreef nog een brochure *Activisme, frontisme en Vlaamsche beweging* (1928, tweede ed. 1931). Andere gegevens bevat zijn dossier in het AMCV (S 592, H en vooral B). Zijn medestander Boudewijn MAES werd na de oorlog volksvertegenwoordiger van de Frontpartij; over zijn „verleden” legde hij op 9 maart 1920 een uitgebreide verklaring af in het parlement (*Chambre des Représentants, Annales parlementaires* 1920).

De evolutie binnen het ANV-Tak Gent kan men mede volgen in het verslagboek dat loopt tot 16 februari 1915 (BRUG, hs. III/27, VGT 8). In het AMVC berust een schrift (ANV, V 34505/D) met enkele verslagen van het Gentse ANV-bestuur uit 1915: 16.02.15 (dubbel), 29.04.15 (getypt in PF 29.04.15), 13.09.15 en 11.10.15; hier ontbreekt zeker 04.04.15, cf. verwijzingen in verslag 29.04.15 en PF 07.04.15 (deze verslagen vermelden we als: ANV-GENT plus datum).

de Duitse zegeprelen moet aanwenden tot verlossing van Vlaanderen's volk''⁴. Terwijl hun geestelijke leider, de Gentse dominee Jan Derk Dome-la Nieuwenhuis Nyegaard, de Vlaamse zaak eerder op hoog niveau (rechtstreeks met de Duitsers) wilde regelen, vonden andere leden van Jong-Vlaanderen dat men ook geleidelijk de publieke opinie moest bewerken. Daarvoor was een dagblad nodig. Eind januari 1915 was de uitgave van een nieuwe krant nagenoeg geregeld dank zij een medewerker van de Duitse perscensuur, Dr. Hermann F. Wirth. Deze was van Nederlandse afkomst en was in Vlaanderen bij enkelen bekend door zijn proefschrift over *Der Unter-gang des Niederländischen Volksliedes*.

Toevallig waren de omstandigheden bijzonder gunstig om een Vlaamse krant te lanceren. Vooreerst liet de (gecensureerde) nieuwsvoorziening in Gent nogal te wensen over. Kwaliteitskranten als het *Fondsblad* of *La Flandre Libérale* waren na het uitbreken van de oorlog verdwenen. Ook was de publikatie stopgezet van strijdbladen als het Vlaams-liberale weekblad *Het Volksbelang*, *De Witte Kaproen* van Alfons Sevens, *De Waarheid* van Pol De Witte en zelfs *De Bestuurlijke Scheiding* (waaruit de activistische kern ontstond).

Hoewel de vraag naar nieuws in deze oorlogsdagen zeer groot was, bleef de keuze beperkt tot de katholieke volksbladen *De Gentenaar* en *Het Volk*, de socialistische *Vooruit*, *Le Bien Public* voor de Franstalige katholieken en *Le Journal de Gand* van de progressisten. De (niet-gecensureerde) Nederlandse kranten geraakten nog nauwelijks in Gent. In de loop van december 1914 was de verkoop van de *Nieuwe Rotterdamsche Courant* en het *Algemeen Handelsblad* in Gent verboden. Alleen de *Nieuwe Courant* werd nog geduld, doch deze krant haalde niet hetzelfde peil als de hierboven vermelde. Wel bleef de *NRC* nog te koop „sous le manteau’’⁵.

Bovendien raakte eind januari in Gent de rede bekend die Maurice Maeterlinck in november 1914 te Milaan gehouden had. De Gentse Nobelprijswinnaar had daar betoogd dat België door zijn verzet „la civilisation latine’’ had helpen behouden :

„Elle a ainsi rendu à cette civilisation, qui est la seule où la plupart des hommes veulent et puissent vivre, un service exactement pareil à celui que la

4. M. VAN DE VELDE, *Geschiedenis der Jong Vlaamse Beweging*, 1941 : 15.

5. M. BAERTSOEN, *Notes d'un gantois sur la guerre de 1914-1918*, 1929 : passim. Deze schreef op 21 december 1914 volgend oordeel over de Gentse pers : „La tâche de ces journaux locaux, paraissant sous la censure allemande, est certes fort ingrate. On ne leur permet de donner à leurs lecteurs que les communiqués officiels, fort pauvres généralement, et on ne leur laisse ajouter aucun commentaire ni réflexion. Aussi, en dehors de la question du pain et autres denrées, ne peuvent-ils rien discuter, et en fait de nouvelles autres que celles de la guerre ne donnent-ils que les nombreux arrêtés de l'autorité allemande, contenant les défenses et interdictions les plus variées, quant à la circulation, la détention d'armes, de pigeons, de benzine, etc.” (58-59). Zie ook PF 02-21-26.12.14.

Grèce, lors des grandes invasions asiatiques, avait rendu à la mère de cette civilisation. Mais si le service est pareil, l'acte passe toute comparaison''.

De Belgen hadden waarlijk de Latijnse beschaving gered :

„Ils se trouvaient depuis des siècles au confluent de deux cultures puissantes et ennemies. Ils avaient à choisir. Ils n'ont pas hésité. Et leur choix est d'autant plus significatif, d'autant plus lourd d'enseignements, que nul n'avait autant qu'eux qualité pour choisir en connaissance de chose. Vous n'ignorez pas, en effet, que plus de la moitié de la Belgique est de source germanique''.

Hoewel deze ontboezeming wellicht bedoeld was om de Italiaanse publieke opinie aan de kant der Entente te krijgen — Italië was toen nog neutraal — maakte deze rede in Vlaanderen een bijzonder slechte indruk, omdat ze hier anders begrepen werd dan in Italië. De entoesiaste verspreiding van deze toespraak liet vermoeden dat de politieke godsvrede, die bij het begin van de oorlog afgekondigd was, volgens de franskiljons niet voor de taalkwestie gold⁶.

In dezelfde periode werd op massale schaal — men sprak zelfs van 10.000 exemplaren — een Franstalig pamflet verspreid met z.g. *La vérité sur la capitulation d'Anvers*. Daarin werd de overgave van Antwerpen in oktober 1914 verweten aan burgemeester De Vos („toi bourgmestre éhonté, sois maudit''), de vlaamsgezinde schepen Franck en senator Ryckmans („que votre infamie ouvre enfin les yeux aux Flamands''). Deze scheldpartij besloot met de uitdagende oproep : „L'ère du flamingantisme est finie ; Vive la Belgique unie et indivisible''⁷.

Dit stuk wekte de woede op van de Gentse flaminganten, vooral de liberalen. „Zulke lage smeerlapperijen zouden in deze tragische dagen niet mogelijk moeten zijn'', schreef prof. Paul Fredericq in zijn dagboek. Op 26

6. „Prachtige gedeelten, maar ook dwaze'', noteerde Fredericq in zijn dagboek, „Als hij manifesten uitgeeft, kan hij nooit geene maat houden'' (PF 31.10.15). De tekst van de rede staat ook in een Gentse bundel patriotische lektuur, die eind 1915 klandestien verspreid werd, *Souvenirs de 1914-1915* : 104-109. Originele exemplaren van dit pamflet vindt men in BRUG, hs. III/23 of SAG, XXI/7 - XXXI.

7. Tekst in PF 03.02.15 ; cijfer van H. Meert in R. DE SCHRUYVER (ed.), *Frans Van Cauwelaert, Gedenkschriften*, 1971 : 219. L. WILS suggereert dat dit smaadschrift niet van franskiljons uitging, maar Duits maakwerk was. In de tekst vond hij immers een element dat alleen in de Duitse propaganda voorkomt, nl. dat de Engelsen de vernietiging van Antwerpen (hun handelskonkurrent) wensten. Soortgelijke taal las hij begin januari in de *Gazet van Brussel*, zodat hij de auteur op deze redactie zoekt (*Flamenpolitik en aktivisme* 1974 : 51-53, 77-78). Volgens de Gentse liberale schepen De Bruyne werd dit geschrift in Gent evenwel verspreid door vulgarisateurs als prof. Dauge ; zelfs hoofdpolitiekommissaris Van Wesemael rekende hij bij „de belhamels der beweging'' (PF 03.02.15). Later bleek dat de tekst zelfs op bevel van de kommissaris overgetypt was in zijn bureau (PF 30.04.15). Franck zelf dacht dat het pamflet uit Brussel kwam, doch geloofde dat zijn franskiljonse kollega Strauss er een handje aan toegestoken had (PF 26.01.16). Het effect van dit stuk lijkt ons overigens belangrijker dan de auteur.

januari besprak het dagelijks bestuur van het Gentse ANV (Algemeen Nederlands Verbond) het „schandelijk pamflet dat de franskiljons verspreiden tegen de HH. De Vos, Franck, Ryckmans en tegen de Vlaamsche Beweging”. Hippoliet Meert, sekretaris van het ANV-Groep België, die op deze vergadering aanwezig was, vertelde een half jaar later aan Frans Van Cauwelaert dat hij met enkele vrienden overwogen had een blad te stichten om zich tegen dergelijke aanvallen te verdedigen. „Het bleef echter bij een theoretische vraag”⁸.

De zaak kwam ook ter sprake op de volgende bijeenkomst van *Het Volksbelang*. Fredericq werd er belast met het maken van een ontwerp van antwoord, dat hij baseerde op een verslag dat Emmanuel De Bom net in de NRC gepubliceerd had. De volgende dag was er opnieuw krijgsraad in aanwezigheid van Meert. Daar besliste men het aangevulde ontwerp samen met het origineel te verspreiden. De rechtzetting eindigde met een warme vaderlandse oproep tot alle Belgen, Vlamingen en Walen: „patriotes de tous les partis; détournez-vous avec dégoût de ces misérables. L'Union fait la force”⁹.

Precies in die dagen gingen de Jong-Vlamingen enkele flaminganten polsen over hun houding tegenover of medewerking aan *De Vlaamsche Post*. De redactie rekende vooral op de daensistische leider Hector Plancquaert, die als boegbeeld van het blad moest dienen. Hij zou instaan voor het dagelijks verslag van de oorlog. Prof. Vercoullie en Meert zouden eveneens positief gereageerd hebben — wat beiden later ontkenden. De oude Gilles Minnaert zag men over het hoofd en prof. Fredericq achtte men te bevriend met prof. Pirrenne (voor de Jong-Vlamingen de uitvinder van „l'âme belge”). Van de onstuimige Alfons Sevens was snel bekend dat hij zich tegen de krant zou verzetten.

Jong-Vlaanderen besliste tenslotte op 4 februari een vergadering te beleggen in het *Hotel Royal et Victoria* op de Kouter om „de strekking en richting van het blad aan te geven, en aller medewerking in te roepen”. Bij het opmaken van de lijst der genodigden bleek dat Sevens „algemeen niet gewenscht geacht” werd¹⁰. Op die bijeenkomst waren een 20-tal aanwezigen,

8. PF 01.02.15; ANV-GENT 26.01.15; DE SCHRYVER 1971: 219.

9. Hoewel het weekblad niet meer verscheen, kwam de redactie nog elke woensdag samen ten huize Fredericq. Naast de gastheer bestond dit gezelschap uit schepen De Bruyne, Maurits Basse en Oscar Van Hauwaert, Gilles D. Minnaert (oom van de Jong-Vlaming Marcel) en Pol Anri.

Tussen de twee vergaderingen ging Fredericq zijn repliek voorleggen aan volksvertegenwoordiger Mechelynck, die in november 1914 minister Hymans in Den Haag ontmoet had. Hymans, die volgens *La vérité* de kogel beloofd had aan het Vlaamse trio, had hem toen alleen gezegd dat „il y a eu des raisons plausibles pour capituler” (PF 03-04.02.15).

10. PF 03-04.02.15, 07.08.15. Fredericq was inderdaad niet voor de zaak te vinden: „Die jongens moeten dwaasheden begaan, zij zijn er in de jaren van. (...) Indien Picard & de Van Roy's dat met Marcel Minnaert aangaan, zal het een mooi blad van ruziemakers en paperscheurders worden”. VAN DE VELDE 1941: 38-41.

die Meert — hoewel al heel zijn leven aktief in de Vlaamse Beweging — niet eens allemaal kende. De vergadering werd voorgezeten door Omer Steenhaut, wisselagent en vermeend geldschietter; Domela zat naast hem, doch sprak de hele avond geen woord. De ongewenste Sevens was er toch en hij nam geen blad voor de mond:

„Men wil ons eenvoudig een valstrik spannen. De Heeren welke *De Vlaamische Post* willen stichten maken hun propaganda met Deutsche automobielen, zij zijn met auto's van de Kommandantur naar H. Verriest en Stijn Streuvels gereden, de medewerker van *Het Laatste Nieuws* is door de Duitschers rondgevoerd om de verkoopers van *Het Laatste Nieuws* te gaan opzoeken en ze te verplichten van het nieuwe blad rond te venten. En de Duitschers willen be-
dektelijk ook de middelen verschaffen”.

Daarop stapte hij naar buiten, gevolgd door Jef Goossenaerts. Ook Leonard Willems en vooral Boudewijn Maes raadden het initiatief af. Meert was wel voor de oprichting van een Vlaams blad, doch keurde iedere medewerking van de Duitsers af. Velen maakten ook bezwaren tegen het feit dat ze uitgenodigd waren om van gedachten te wisselen over de stichting van een krant die al gesticht bleek. Ze vroegen een tweede vergadering om de zaak verder te bespreken. Na het debat verklaarden de Jong-Vlamingen, die elke financiële steun van de Duitsers loochenden, dat ze hun plan toch zouden door-
drijven. „Het blad is gesticht en komt uit”, zei Marcel Minnaert¹¹. Jong-Vlaanderen kwam reeds de volgende dag samen om de reacties te bespreken. Vooral Domela bleek erg ontgoocheld over de afwijzende houding van Plancquaert en vroeg zich zelfs af of men de publikatie niet beter kon uitstellen. Men besloot toch verder te doen, doch op de krant geen medewerkers te vermelden. Men kon immers niet meer met bekende namen uitpakken. Op donderdag 11 februari zou een tweede openbare vergadering volgen, waar men enkel een verklaring van de redactie zou voorlezen zonder in discussie te treden. Vooral de verzoenende Marcel Minnaert wilde verder contact houden met de flaminganten die enkel anti-Duitse reserves hadden. Overigens rekende men op de financiële steun van Dr. Speleers, Dr. Stocké, Meert e.a.¹².

11. Verslagen van die vergadering vindt men in DE SCHRUYVER 1971: 219-221 (citaat Sevens); VAN DE VELDE 1941: 41; A. FAINGNAERT, *Verraad of zelfverdediging?*, 1933: 103 (vermeldt Plancquaert i.p.v. Goossenaerts); PF 10-11.02.15, 11.03.16; SEVENS, AMCV S 592 B brief aan *De Vlaamische Stem* dd. 11.02.15. De diverse bronnen geven ons 22 aanwezigen. Daarvan waren er zeker negen Jong-Vlamingen: O. Steenhaut, J. D. Domela, L. Picard, M. Minnaert, A. Thiry, R. Kimpe, J. Boulanger, F. Primo en L. Van Boxtaete. Ze kregen de steun van A. Van Roy, R. De Guchteneere, J. Eggen, Michel en Martha Van Vlaenderen. Tegen bleken A. Sevens, H. Plancquaert, L. Willems, B. Maes, H. Meert, H. Van der Spurt, J. Goossenaerts, E. Stocké en J. Delahaye. Precies die dag waren Picard, Domela, Willem De Vreese en H. Wirth naar Ingoogem gereden. Van Streuvels kregen ze enkele fragmenten van zijn oorlogsdagboek ter publikatie. Daarmee werd *De Vlaamische Post* enkele dagen later gelanceerd. De „medewerker van *Het Laatste Nieuws*” was de Gentse dephouder Dobbelaere.

12. VAN DE VELDE 1941: 42-43.

Op die tweede bijeenkomst was Sevens weer ongevraagd van de partij en het resultaat was dan ook hetzelfde. Sevens had trouwens net een omzendbrief naar 200 abonnees van *De Witte Kaproen* gestuurd om hen te verwittigen dat „enkele jongelingen die beter aan 't front zouden zijn dan te Gent”, een vlaamsgezind — „ik geloof een duitschgezind blad” willen uitgeven. „Trouwe Vlamingen, opgepast voor de verraders!”, riep Sevens zijn lezers toe, „Werk *De Vlaamsche Post* tegen. Helpt ons Vlaanderen inlichten. Wij willen zoo min Duitschers als Franschen worden”. Deze oproep werd door anderen verder verspreid. Willems kon de Jong-Vlamingen evenmin bepraten. „Al die jongelingen zijn overtuigd, dat de Duitschers stellig zullen zegenieren en dat België Duitsch zal blijven”, stelde hij vast. Tevergeefs smeekte hij hen tenminste zolang te wachten. Die donderdag waren echter in de stad al de eerste affiches verschenen die de publikatie van *De Vlaamsche Post* aankondigden voor zondag 14 februari. Die dag kwam de krant echter nog niet uit¹³.

De mannen van *De Vlaamsche Post* gingen hun initiatief intussen verdedigen bij vrienden en kennissen. Begin februari bracht Leo Picard, de toekomstige hoofdredakteur, een bezoek aan prof. Pirenne. Hij zou met enkele jonge Vlamingen een blad stichten dat vlaams- en duitschgezind zou zijn, zo vertelde hij. België had immers geen reden van bestaan. Als de bondgenoten wonnen, werd ons land een Frans wingewest; dan kon het nog beter bij Duitsland ingelijfd worden. Picard nam plechtig afscheid van zijn leermeester:

„M. Pirenne, je vous dois une reconnaissance éternelle. Vous êtes celui de mes professeurs à qui je dois le plus. Mais je vous considère comme un homme néfaste par vos tendances en faveur de la Belgique qui est l'obstacle du bonheur des Flamands aussi longtemps qu'ils restent enchaînés aux Wallons”.

Pirenne antwoordde hem fijntjes dat hijzelf geen beter middel kon bedenken dan zo'n krant als hij de vlaamsgezinden onmogelijk zou willen maken¹⁴.

Prof. Fredericq kreeg op 15 februari het bezoek van Marcel Minnaert. Oom Gilles Minnaert had „zijn verdwaalden neef” al een paar keer onder handen genomen om „die zedelijke zelfmoord niet te begaan”. Dit had niet

13. DE SCHRYVER 1971 : 221 ; PF 13.02.15. Fredericq hoorde het verslag van Willems via Pirenne. Vercoullie bezorgde hem de omzendbrief van Sevens. Zie ook *De Witte Kaproen* 22.05.19. Zodra het blad verscheen, stuurde Sevens enkele artikels met uitleg naar *De Vlaamsche Stem* in Nederland (klad in AMVC, S 592 B, brief dd. 11.02.15). Begin maart antwoordde redaktiesekretaris André De Ridder dat zij helemaal met Sevens akkoord gingen en nog niets anders gedaan hadden dan het pangermanisme bestreden (*De Witte Kaproen* 11.04.20).

14. Picard doctoreerde op dat ogenblik bij prof. Van Houtte, doch kreeg nog elke week een speciale les van Pirenne. Deze had hem ook een mooie bijverdienste bezorgd als huisleraar bij de familie Morel de Boucle. PF 09.02.15.

gebaat, omdat Marcel, „gesteund door zijne onverstandige moeder, voor martelaar poseert en niet te overreden is”. Aan Fredericq legde de jonge Minnaert uit dat *De Vlaamsche Post* het recht wilde verdedigen, de waarheid huldigen — weliswaar binnen de perken der censuur — en toezien op de toepassing van de taalwetgeving. „Van de Duitschers zouden zij (...) geene Vlaamsche Hoogeschool aannemen, omdat het tegen de Haagsche Conventie zou zijn”. Minnaert gaf echter weinig uitleg over de stichters, medewerkers en financiën: „Eenige Vlaamsche vrienden doen het. Er is niet veel geld noodig. Men zal stellig geld winnen, enz.” Wel vertelde hij nog dat Domela naar Nederland was om financiële steun te zoeken en dat de relaties met de Duitsers via Domela en Wirth verliepen. Toen hij bevestigde dat men van de bezetter allerlei faciliteiten kreeg, zette Fredericq hem aan de deur:

„Ik zei hem, dat hij achter eenen inktpot zijn vaderland nu niet verdedigen kon, maar wel aan den IJzer gelijk zijne makkers der Universiteit, of in de gederen der Duitschers, indien hij niets voor België gevoelt”.

„Voor België niets”, replikeerde Minnaert, „voor Vlaanderen alles”¹⁵.

Toen de eerste affiches van *De Vlaamsche Post* in de stad verschenen, besloot Meert het bestuur van het Gentse ANV samen te roepen om over een motie van afkeuring te stemmen. Deze was gebaseerd op de verklaringen van Picard aan Pirenne; de onthullingen van Sevens over Wirth vond Meert minder gepast¹⁶.

Het dagelijks bestuur van het ANV kwam samen op 16 februari. Daar bleek men het wel eens met het uitgangspunt van *De Vlaamsche Post*: er was een vlaamsgezind blad nodig, omdat de franskiljons de Vlamingen onderduims bleven bestoken. Doch de manier waarop *De Vlaamsche Post* het aanpakte, leek de bestuursleden verdacht. Daarom kon men het initiatief niet goedkeuren. Voorzitter Reimond Speleers voelde weinig voor een kollektief protest van alle vlaamsgezinde organisaties. „Wie zich op voorhand tracht wit te wasschen, moet zich wel zwart voelen”. Hij geloofde dat de oprichters „finantieel zuiver staan”, aangezien ze aan diverse flaminganten geld gevraagd hadden. Dezen konden het blad echter moeilijk steunen zolang het verdacht was. Speleers stelde een dagorde voor die alleen voor het verslagboek bestemd werd. Een uitgesproken protest zou immers blijk geven van „een argwaan, die de uitgevers nog door niets hebben verdiend”. In die motie wees het dagelijks bestuur „alle solidaire gemeenschap” met *De Vlaamsche Post* af, omdat België door de bezetting niet opgehouden had te bestaan, de vaderlandsplicht dus bleef gelden en men „geen verre toekomst” moest voorbereiden voordat de wapens beslist hadden. Sekretaris Hildward Van der Spurt kreeg opdracht Picard (mondeling) te herinneren

15. PF 10-11-15.02.15.

16. PF 11.02.15.

aan zijn belofte in het eerste nummer van de krant mee te delen dat het ANV op geen enkele wijze bij het dagblad betrokken was¹⁷.

Fredericq vond wél dat de leidende flaminganten van Gent via een publieke mededeling alle verantwoordelijkheid voor *De Vlaamsche Post* moesten afwijzen. Zijn kollega Vercoullie, de eerste die hij aansprak, voelde daar echter weinig voor. Meer succes had de hoogleraar bij zijn vrienden van de *Vlaamsche Liberale Vereeniging*, die het voorstel op woensdag 17 februari langdurig bespraken. Tot slot werd de verklaring van Fredericq goedgekeurd. Men zou ook twee katholieken, dr. Speleers en volksvertegenwoordiger Alfons Siffer, vragen mee te tekenen¹⁸.

Speleers weigerde aanvankelijk — konsekwent met zijn houding in het ANV — doch gaf tenslotte toe op aandringen van De Bruyne en Meert. Later zou hij vertellen dat hij onder dwang en slechts namens het ANV (en niet zichzelf) getekend had. Siffer was onmiddellijk bereid te tekenen en droeg het artikel meteen naar *Le Bien Public*. De tekst verscheen daarin op vrijdag 19 februari. De andere Gentse dagbladen publiceerden de mededeling dezelfde of de volgende dag. Net op tijd, want op zondag 21 februari rolde het eerste nummer van *De Vlaamsche Post* van de pers. „De jonge mannen der *Vlaamsche Post* zullen woedend zijn”, noteerde Fredericq, „en toch, in den grond, is het eene kolossale réclame vóór 't verschijnen van hun blad”.

17. ANV-GENT 16.02.15. Aanwezig waren Speleers, Meert, Van der Spurt, Van Rijn, R. De Guchtenaere en Martha Van Vlaenderen. Deze laatste was de verloofde van hoofdredakteur Picard, doch kwam blijkbaar niet tussen in het debat. Op de volgende vergaderingen was ze niet meer aanwezig. Meert bezorgde een afschrift van de geheime motie aan Fredericq (PF 19.02.15).

Op die vergadering bracht voorzitter Speleers ook verslag uit van een beperkte bijeenkomst van het ANV-Groep België, die op zondag 14 februari te Antwerpen had plaats gehad. De Gentse voormannen wilden immers weten of het wenselijk was dat de diverse afdelingen, zoals Gent, „hun beschavingswerk ook in de tegenwoordige omstandigheden hervatten”. Zo rees ook de vraag of de Vlamingen al maatregelen moesten beramen om hun strijd na de oorlog voort te zetten en welke vorm die strijd zou aannemen.

Alle tweedracht onder de burgers moest voorkomen worden zolang er geen vrede gesloten was, luidde de konklusie: „Al de aanwezigen zijn het erover eens dat natuurlijk de strijd om eigen zelfstandige Nederlandsche kultuur na den oorlog moet voortgezet worden, maar dat het voorbarig is nu reeds den nieuwen vorm te bepalen. Zij zijn overtuigd, dat de Regeering van het ook na den vrede autonome België, rekening houdend met het loyalisme, door de geheele Vlaamsche Bevolking, zonder ook maar één uitzondering, betoond, met het bloed even mild door Vlamingen als door Walen vergoten, zal toegeven aan de eischen van Vlamingen, in de eerste plaats inzake het vervlaamschen van de Hoogeschool te Gent, ten einde op die wijze de eendracht en de eenheid eindelijk wezenlijk duurzaam te bezegelen”. Aanwezig waren Speleers, volksvertegenwoordiger A. Hendrickx, A. Borms, de Antwerpse ANV-sekretaris F. Van Laar, A. J. Hendrix en P. de Mont. Meert was verhinderd.

18. PF 13-17.02.15. Aanwezig waren de redakteurs van *Het Volksbelang* Fredericq, De Bruyne, de oude Minnaert, Basse, Van Hauwaert en Anri, plus Willems, Wiemer, Rosseau en Proost.

Kort en bondig lieten de zeven ondertekenaars weten, in eigen naam en in naam van hun Vlaamse vrienden, „dat zij volkomen vreemd zijn aan de oprichting en aan de uitgave van het blad „De Vlaamsche Post”. Schepen De Bruyne tekende als voorzitter van de Vlaamse Liberale Vereniging, Fredericq als voorzitter van het Gentse Willemsfonds, Meert als sekretaris van het ANV-België, G. Minnaert als algemeen voorzitter van het Willemsfonds, Siffer als voorzitter van het Davidsfonds, Speleers als voorzitter van het ANV-Gent en Willems als voorzitter van het Gentse NVV¹⁹.

De Vlaamsche Post van 21 februari bevatte een „Duidelijke verklaring”, die vooral een reactie was op de geheime motie en mondelinge vraag van het ANV :

„*De Vlaamsche Post*, bij 't verschijnen van het eerste nummer, houdt er aan te verklaren, dat geen enkel Vlaamschgezind organisme de leiding van dit blad op zich genomen heeft. Geen Algemeen Nederlandsch Verbond, geen Nationaal Vlaamsch Verbond, niets dergelijks heeft iets in de uitgave van de *Vlaamsche Post* te zien.

De uitgevers van ons blad zijn Vlaamschgezinden, genoeg bekend, die eerlijk en oprecht zeggen wat zij meenen goed te zijn. Alleen die uitgevers zijn verantwoordelijk voor uitgaaf en voor inhoud”.

Kort daarop liet Dr. Gust Doussy uit Kortrijk via een advertentie in *Le Bien Public* weten dat hij het evenmin eens was met de uitgevers van *De Vlaamsche Post* en hun opvatting niet kon goedkeuren, integendeel. „Hiermee weten dus onze vlaamschgezinde vrienden waaraan zich te houden”. Deze daensist, die met Sevens in mei 1914 de kristen-demokratische lijst te Gent aangevoerd had, was nochtans in Jong-Vlaanderen al vernoemd als korrespondent voor Kortrijk²⁰.

Verklaart dit verzet waarom von Keudell, de chef van de Duitse perscensuur te Gent, en Wirth op donderdag 25 februari een bezoek brachten aan het ateneum? Ze ondervroegen er de kinderen van Duitse ouders en bezochten enkele klassen (o.m. van Meert). Toen ze in een agenda een vaderlandse opdracht vonden, probeerden ze die opstellen te pakken te krijgen, doch de prefekt had tijdig lont geroken. Nog dezelfde dag werd onderwijsschepen De Bruyne op het matje geroepen. Volgens von Keudell had hij daden gepleegd die op zijn minst Duitsonvriendelijk waren. Zonder in details te treden gaf hij de schepen de raad op zijn persoonlijke veiligheid te letten²¹.

19. PF 18-19.02.15, 10.08.15. Voor zover we weten, waren alleen de leden van de Vlaamse Liberale Vereniging en het ANV-bestuur over dit standpunt geraadpleegd (wel had dit laatste zich tegen de publikatie van zijn dagorde verzet). Later bleken de meningen in het Willemsfonds verdeeld (PF 21.03.15).

20. *Le Bien Public* 04.03.15; VAN DE VELDE 1941 : 42.

21. PF 25-27.02.15. Of had dit bezoek te maken met het feit dat de Jong-Vlaming Marcel Minnaert, interim-leraar aan het ateneum, de vorige zaterdag (dus nog vóór het verschijnen van *De Vlaamsche Post*) op de speelplaats, onder het zingen der Brabançonne, uitgejouwd was als „Espion Prusse”? De studiefrefekt moest tussenbeide komen om de orde te herstellen (PF 20.02.15). Dit incident bereikte zelfs de Belgische pers in het buitenland (knipsel in PF 03.05.15).

De redactie van *De Vlaamsche Post* mikte minder hoog. Op 6 maart signaleerde de krant dat vooral Maurits Basse, „loopjongen van een der beide vrijmetselaarsloges der stad Gent”, zich inspande om lasterpraatjes over de krant te kolporteren. Het blad vroeg zich af waarom men de vuile werkjes steeds aan arme mensen overliet. Fredericq las deze aanval vol verontwaardiging: „Dat zullen die jonge verraders na den oorlog ook mogen betalen”. Maar ook binnen Jong-Vlaanderen was men niet gelukkig met deze uitval. Op voorstel van Domela besliste men dat dergelijke artikels voortaan in de opstelraad moesten komen; financiële aanvallen mochten niet meer verschijnen, tenzij men over bewijzen beschikte. De auteur, Picard zelf, ging zich trouwens bij Basse verontschuldigen²².

De tweede ronde

Toen de motie van de zeven de volgende weken gretig door de Belgische pers in het buitenland verspreid werd, reageerde *De Vlaamsche Post* op 29 maart onder de titel „Geen misverstand a.u.b.”. De zeven hadden enkel verklaard dat ze niets met de krant te maken hadden, omdat men gemakkelijk zou veronderstellen dat een Vlaams dagblad zonder hen niet mogelijk was, aldus de redactie. Die motie was zeker niet als een protest bedoeld. Enkelen van die zeven hadden de voorbije maand overigens meer dan eens hun sympathie getoond, raad gegeven en zelfs financiële steun beloofd.

Nog dezelfde morgen schreef Fredericq een ontwerp van antwoord. Met De Bruyne riep hij de volgende dag de liberale ondertekenaars samen (de klerikalen Siffer en Speleers zouden ze achteraf aanspreken). Uiteindelijk bleken alleen nog de oude Minnaert en Siffer bereid mee te tekenen. Speleers weigerde nog ergens zijn naam onder te zetten: de eerste verklaring was voldoende. Van Meert, die de stad uit was, verwachtte men hetzelfde antwoord²³.

Willems kon moeilijk tekenen. Heel naïef kwam hij Fredericq vertellen dat hij van tijd tot tijd de „mentor” speelde van de redactie, die enkele huizen verder op de Begijnhoflaan gevestigd was. Hij had hen raad doch geen geld gegeven. Ook bij Domela speelde hij adviseur. Toen Willems die avond naar huis ging, zat Gust Remouchamps van *De Vlaamsche Post* hem op te wachten om het resultaat van de vergadering te vernemen. Remouchamps vertelde toen o.m. dat ook Meert al raad gegeven en min of meer geld beloofd

22. Volgens de redactieleden van *Het Volksbelang* kwam dit geschrift duidelijk uit de school van MacLeod, die zijn volgelingen — weliswaar te goeder trouw — steeds voorgehouden had „dat de oude omgekochte flaminganten (...) het wachtwoord der Vrijmetselarij ontvangen om de jonge Vlaamsche Beweging te dwarsbomen”. PF 07-10.03.15; VAN DE VELDE 1941: 46.

23. PF 29-30-31.03.15.

had. Speleers was eveneens hun raadsman. De arts had het artikel over het „misverstand” zelfs in drukproef gelezen en goedgekeurd — wat hij later ontkende. De volgende dag kwam Picard het advies van Willems inwinnen²⁴.

Daarop besloot Willems het bestuur van het NVV (Nationaal Vlaams Verbond) samen te roepen. Dat gaf zijn voorzitter na een lange discussie de volle vrijheid „om te handelen zooals hem goed docht”. Op die zitting was advocaat Alfons Van Roy fel uitgevallen tegen De Bruyne, Siffer en Fredericq, die hij uitmaakte voor „uitgediende officieren der Vlaamsche Beweging en veel erger nog”²⁵.

Kan het toeval zijn dat perscensor Wirth schepen De Bruyne op 30 maart ontbood voor een „Unterredung”? De Bruyne ging zich echter melden bij diens chef von Keudell, die uit de lucht viel en Wirth meteen berispte. Vermoedelijk had het ijverige „Bloemeken” — zoals zijn Jong-Vlaamse vrienden hem noemden — een brief van zijn chef aan de schepen achtergehouden. Daarin vroeg von Keudell uitleg over de vaderlandse liederen en toespraken op de proklamaties (vóór de paasvakantie) en het taalgebruik in lager en sekundair onderwijs²⁶.

Toen Picard het tweede protest ter publikatie ontving, ging hij Willems opnieuw raadplegen. Hij vertelde hem dat de Duitse censuur de motie uit alle kranten zou houden, wat deze ook probeerde. „Zelfs verbood Wirth het aan zichzelf in De Vl. Post”, schamperde Fredericq²⁷.

Weggestopt tussen twee advertenties verscheen het artikel toch in de *Vooruit* van 2 april. Met verwijzing naar de eerste tekst en het „misverstand” verklaarden De Bruyne, Fredericq, Minnaert en Siffer :

„Stellig is het overbodig die aantijging te weerleggen. Doch, voor 't geval het noodig mocht zijn, teekenen de ondergeteekenden protest aan tegen deze bevering. Noch sympathie, noch raad, noch geld, hebben de ondergeteekenden aan de Redaktie van 'De Vlaamsche Post' gegeven noch beloofd”.

Het wegvallen van drie namen werd in de Vlaamse kringen uiteraard druk besproken. Vooral Willems zat er erg verveeld mee. Daarom ging hij aan *De Vlaamsche Post* een schriftelijke verklaring vragen dat hij niets met het dagblad te maken had. Met dit „bewijs van goed gedrag” ging hij fier op stap. Hij kon misschien Boudewijn Maes overtuigen, maar zeker Fredericq niet.

24. PF 30.03.15 en 03.05.15. Ontkenning Speleers in ANV-GENT 29.04.15. Willems (ook een protestant) had zijn dominee al verwittigd dat hij onmogelijk kon blijven zodra de Duitsers wegtrokken. „Maar dat verwacht ik niet”, had Domela glimlachend geantwoord. Volgens Willems waande Domela zich in de 16e eeuw en dacht de dominee dat hij in Vlaanderen — zoals Willem van Oranje — op een beslissend moment een beslissende rol moest spelen (PF 03.04.15).

25. PF 03.04.15.

26. PF 30-31.03.15.

27. PF 03.04.15.

Die zei hem „dat hij wel zou doen niet te veel op zijn Duitsch getuigschrift te betrouwen, want dat de Bondgenooten in aantocht waren”²⁸.

Op zondag 4 april — toen dominee Domela niet aanwezig kon zijn — had er in het salon van voorzitter Speleers een bestuursvergadering van het Gentse ANV plaats. Ondanks de bezwaren van Rosa De Guchtenaere en de twijfel van Speleers slaagde de liberaal Oscar Van Hauwaert erin de jonge Minnaert tot ontslag te bewegen. Deze had immers verkondigd dat de meeste vrijwilligers in het Belgische leger zich hun geestdrift al bekleoegen. Hij had hen vergeleken met een kudde schapen die naar de slachtbank geleid werden (ook twee gesneuvelde ANV-leden rekende hij daarbij). Tenslotte werd als reactie op het „misverstand” een dagorde goedgekeurd waarin voorzitter en sekretaris van het ANV en het NVV (Speleers, Meert en Willems), in eigen naam en in naam van hun bestuur, verwezen naar hun vroegere verklaring over *De Vlaamsche Post*; daaraan wensten ze geen jota te wijzigen. Ze wilden niet meer tussenkomen in de polemiek, „daar zij bij gemis aan vrijheid van het woord, in de huidige omstandigheden, in de besliste onmogelijkheid staan, vrij en vrank hunne meening uit te spreken”. Sommige leden meenden dat deze tekst in *De Vlaamsche Post* moest verschijnen, de voorzitter oordeelde evenwel dat hij er beter gebruik zou van maken „naar goed-dunken volgens de omstandigheden”²⁹.

Tien dagen later kreeg Van Hauwaert een onbeleefd briefje waarin Minnaert zijn ontslag introk. Daarop wilde Van Hauwaert ontslag nemen, doch op aandringen van de vrienden van *Het Volksbelang* zou hij zich slechts terugtrekken indien Minnaert op de volgende vergadering gelijk kreeg. Intussen waarschuwde Fredericq Meert ervoor dat hij met Domela en Minnaert een gevaarlijk spel speelde in het ANV. Door hun aanwezigheid geraakten ook Meert en het ANV verdacht. Na de overwinning van de bondgenoten zou het bij het ANV ontslagen regenen en zou de hele vereniging in elkaar zakken, dreigde Fredericq. Meert beloofde er met Speleers over te spreken³⁰.

Op dinsdag 20 april beraadde het dagelijks bestuur van het Gentse ANV zich over de moeilijkheden. Meert viel geweldig uit tegen Domela en werd hierin gesteund door Van Rijn; De Guchtenaere was minder streng, Van der Spurt nog minder en Speleers het minst van al. Tegen Minnaert meende men onvoldoende bewijzen te hebben. Men stelde evenwel vast dat alleen de algemene vergadering leden kon uitsluiten en wegens de bezetting was het moeilijk zo'n zitting te beleggen. Men wil de zaak laten doodbloeden, was de konklusie van Van Hauwaert. Enkele leden vreesden evenwel dat

28. PF 03-14-21.04.15. Wirth zocht in die dagen — tevergeefs — kontakt met Siffer (PF 16.04.15).

29. Deze zitting kan gerekonstrueerd worden uit het verslag van de volgende vergadering, ANV-GENT 29.04.15. Zie ook PF 07.04.15.

30. PF 14-16-21.04.15.

deze houding schade zou toebrengen aan de Vlaamse Beweging en het ANV. Op initiatief van Camille Van Oost verzochten Van Hauwaert, Lefèvre en Van Rijn de voorzitter schriftelijk het volledig bestuur samen te roepen³¹.

De volgende morgen, op 21 april, wist *De Vlaamsche Post* fier te melden dat de krant in het aprilnummer van *Neerlandia* — het tijdschrift van het ANV dat in Nederland uitgegeven werd — gelukkig werd met de „kloeken geest”³². Toen Fredericq dit las, liet hij Meert onmiddellijk weten dat hij hoopte dat Meert niet de auteur van dit artikeltje was. Hij pende ook meteen een brief naar de algemene ANV-voorzitter, zijn Nederlandse vriend Kiewit de Jonge, om hem te waarschuwen tegen de „Gentsche landverraders”. Een paar uur later vond de professor een „tamelijk insolent briefje” van Meert in zijn bus. In één woede schreef hij naar het Gentse ANV-bestuur dat hij en al zijn vrienden ontslag zouden nemen, indien het bestuur zich niet onttreed van Domela en Minnaert. „Reeds te lang hebben wij dat smerig spel met gekruiste armen aangezien”, noteerde hij in zijn dagboek. Nog dezelfde dag kwam hij Meert tegen op de Kortrijkse Steenweg en hij kreeg de indruk dat zijn gepeperde brief Meert geschokt had. Deze belofde in elk geval *De Vlaamsche Post* aan te pakken. Toch twijfelde Meert nog, zo hoorde Fredericq later van Van Hauwaert, omdat hij bang was door te gaan „voor mijnen sleepdrager, zoals enen hem van clericalen zijde verwijt”. Dat sloeg vermoedelijk op Speleers, die op het standpunt bleef dat hij aan niemand uitleg vroeg of gaf³³.

Op donderdag 29 april kwam het volledige bestuur van het Gentse ANV samen ten huize Meert. De vergadering duurde drie uur. Van Hauwaert zette de aanval in: de Vlaamse Beweging moest in deze tijd duidelijk bewijzen dat ze niet de minste relatie met de vijand wilde hebben. Domela en Minnaert toonden in woord en daad dat ze daar anders over dachten. Daarom was hun bestuursfunctie een gevaar voor het ANV en zijn ledental. Van Hauwaert deed een beroep op hun gehechtheid aan de Vlaamse Beweging opdat ze zelf van hun lidmaatschap zouden afzien.

Domela was het daar niet mee eens: het ANV groepeerde alle mensen van de Nederlandse stam, hoe ze ook dachten in deze tijden. Met een verschillende overtuiging kon men toch hetzelfde doel nastreven. Hij kreeg echter

31. PF 21.04.15 en ANV-GENT 29.04.15.

32. *De Vlaamsche Post* citeerde niet de toelichting: „Niet alleen voor de Vlaamsche zaak, die na den oorlog stellig met grooter beslistheid dan tevoren zal verdedigd worden, daar kan men staat op maken. Maar ook tegenover het Duitsche bewind. Zo zagen wij in het tweede nummer een stuk uit de *Echo Belge* overgenomen, waarin ten opzichte van de Duitschers geen blad voor den mond werd genomen. Dat de redactie zoo iets aandurft, pleit voor haar, maar, laat het ons erkennen, het pleit ook voor het Duitsche Bewind, dat het dat toelaat” (*Neerlandia* 1915: 90).

33. PF 21-26.04.15.

tegenwind van Lefèvre en Van Rijn. Meert vond dat *De Vlaamsche Post* standpunten innam die strijdig waren met de beginselen van de vereniging : het ANV stond immers loyaal tegenover het Belgische vaderland en geloofde dat de Groot-Nederlandse gedachte ook in Nederland leefde, *De Vlaamsche Post* niet.

Voorzitter Speleers lichtte zijn standpunt toe in een lange uiteenzetting. „Al wat ik ken en weet, dank ik ten grootsten deele aan Duitschland”, zo zei de oogarts, „Doch als Belg en als Vlaming verkies ik mijn land, zelfs met zijne gebreken”. Het lot van België zou door de wapens beslist worden, niet door het ANV : „wij hebben geen toestanden te scheppen noch voor te bereiden ! enkel ons desgevallig aan toestanden aan te passen”. In elk geval bleef het doel van het ANV het behoud van de eigen Vlaamse beschaving. Om die strijd te kunnen voeren mocht het ANV niet verdacht zijn, maar moest het op ieders sympathie kunnen rekenen. Als een belangrijke groep zijn ontslag zou wensen, zou hij zich verplicht voelen ontslag te nemen, aldus de voorzitter.

Domela had het begrepen. Hij zegende de vergadering, gaf iedereen een hand en trok zich terug. Minnaert volgde, al meende hij dat hij ongelijk had dit te doen. Hun tegenstrevers onderstreepten nog eens dat ze geen strijd voerden tegen hun persoon — die ze bleven achten — maar tegen hun principes. Daarna werd de boze brief van Fredericq voorgelezen (waarover op de voorbereidende vergadering van het dagelijks bestuur niet gerept was!). Speleers stelde vast dat Fredericq door het ontslag van het duo voldoening had gekregen. Voor het artikel in *Neerlandia* was de Groep België niet verantwoordelijk, vermits ze geen contact had noch kon hebben met de redactie van het tijdschrift. Wellicht ter attentie van Van Hauwaert c.s. bekleemtoonde Speleers tenslotte dat men voortaan niet meer in afzonderlijke groepen mocht handelen, waardoor hij verplicht werd te volgen. „Hij is voorzitter en wenscht te leiden, maar niet geleid te worden”³⁴.

De Vlaamsche Post reageerde op maandag 3 mei in vage termen. Een kleine bende was een chantagekampagne begonnen tegen het Gentse ANV en sommige leden, weliswaar brave zielen en goede flaminganten, hadden daaraan toegegeven. Blijkbaar beseften ze niet dat die anderen, „de gewetenloozen”, tot alles in staat waren. Toegevendheid mocht niet te ver gaan. Als het ANV goed was voor alles, was het niet meer goed voor echt Nederlandse

34. ANV-GENT 29.04.15 ; PF 26-28-30.04.15, 12.05.15. FAINGNAERT (1933 : 105-106) gaf reeds een ongedateerd relaas van deze vergadering, dat door BUNING (1976 : 79-80) te vroeg gesitueerd wordt. Volgens het officieel verslag kwam Jopie Fourie er minder krijgshaftig ter sprake dan Faingnaert suggereert. Domela zegde slechts dit : „Ik voel me eens met Foerie en De Wet. Er zijn ook mannen van een andere overtuiging. We mogen ze den steen niet toewerpen. Toch kunnen we hetzelfde doel hebben (...). Ik blijf bij mijn overtuiging en wil er desnoods voor vallen”.

propaganda, stelde de redactie. Wellicht bleef deze kritiek gematigd omdat de krant zich moeilijk tegen een vereniging als het ANV kon keren, terwijl Jong-Vlaanderen elders het bestuur al in handen gekregen had (het verslag over een spreekbeurt van de Jong-Vlaming Kimpe voor het ANV van Lier werd in hetzelfde nummer aangekondigd).

Maes en Sevens

Intussen probeerden Boudewijn Maes en Alfons Sevens het verzet tegen de kollaboratie te organiseren. Eind april riep Maes een tiental Vlamingen bijeen in het *Vlaamsch Huis* om van gedachten te wisselen over zijn programma voor een *Vlaamsch-Belgische Vereeniging*. Daarin betoogde Maes dat een vrij en gelijkberechtigd Vlaanderen alleen in een vrij en onafhankelijk België mogelijk en zelfs denkbaar was. De Vlaamse Beweging zou steeds Belgisch-nationaal blijven. Wel moest men zich nu reeds voorbereiden om, „als het uur weer daar zal zijn”, de strijd voort te zetten onder de leuze „Voor België's Eenheid, voor Vlaanderens Recht”. In afwachting moest de Vlaamse Beweging allen buitenzetten en verloochenen „die onze zoo rechtvaardige en schoone Beweging tot spot en tot schande maken van heel 't land”. Verder kon men reeds bespreken wat het Vlaamse volk als beloning wenste voor zijn trouw aan het Belgische vaderland. „In alles en overal de volledigste gelijkheid voor Vlamingen en Walen in 't Belgisch Vaderland”, luidde samengevat het programma.

Dit manifest werd op 30 april goedgekeurd door de Vlaamse Liberale Vereniging (met o.m. De Bruyne en Fredericq), doch voor andere Vlamingen, zoals Dr. Doussy, gaf de tekst niet duidelijk genoeg het Vlaamse programma weer. In overleg met Goossenaerts vroeg deze dat men de bestuurlijke scheiding zou eisen. Voor Sevens bleef dat echter een vrije kwestie zolang het begrip niet precies omschreven werd. Als Duitsland België inpalmde, zou er van bestuurlijke scheiding zeker geen sprake zijn. Door dergelijke meningsverschillen kwam de nieuwe vereniging nooit van de grond, hoewel Sevens onmiddellijk op stap ging om leden te werven. Een gunstige wind bezorgde de tekst ook aan *De Vlaamsche Post*. Die stelde smalend vast dat het ANV blijkbaar niet meer voldeed en dat er nu een nieuwe vereniging op komst was die de Vlaamse eisen weer tot juridische gelijkheid tussen Vlamingen en Walen beperkte en niet repte van „heel ons streven naar Vlaamsche vrijheid en naar hooger geestelijk leven”³⁵.

Begin mei verspreidde de groep-Maes nog een artikel uit *De Tijd* over de Vlaamse Beweging en de oorlog; verder gingen ze strooibriefjes uitdelen te-

35. PF 28.04.15 (exemplaar manifest) en 30.04.15; *De Witte Kaproen* 22.06.19 en 09.11.19; *De Vlaamsche Post* 02.05.15.

gen het bijwonen van de Duitse concerten op de Kouter (waar de Duitsers de volgende weken ook de Vlaamse Leeuw speelden). Maes was tevens de auteur van een brief die bij de Amerikaanse konsul in Gent afgegeven werd om te protesteren tegen een fel anti-Amerikaans artikel in *De Vlaamsche Post*. Deze brief werd meeondertekend door Sevens, Fredericq en zijn tante Virginie Loveling³⁶.

Begin mei kreeg Fredericq het persoonlijk aan de stok met de Jong-Vlaming Antoon Thiry. Deze was leraar in de rijksmiddelbare school te Gent en hij, zijn kollega Robrecht Rens en directeur Libbrecht stonden spoedig bekend als „Duitschgezinde klepkijkers”. Van schepen De Bruyne hoorde Fredericq, lid van de bestuurskommissie van deze school, dat Thiry onwillige leerlingen na de schooltijd opsloot en sloeg met een stok of paraplu. Fredericq liet de directeur sommeren. Soortgelijke incidenten deden zich in juli voor, met medewerking van Rens. De discussie werd pas begin 1916 beslecht door de Duitser Trimborn, „Generalreferent für das Unterrichtswesen” in Brussel: Thiry behield zijn blaam en de directeur werd tot de orde geroepen³⁷. Wellicht begonnen al deze prikakties sommige Duitsers op de zenuwen te werken. Op woensdag 26 mei kregen zowel Sevens als Maes huiszoeking³⁸. Bij Sevens kwam om 6 uur 's morgens baron ritmeester von Roëll aanbellen. In de linnenkast van zijn slaapkamer vonden ze o.m. zijn dossier over *De Vlaamsche Post*. Sevens werd meegenomen naar de *Zivilverwaltung*, waar Wirth zich ontfermde over de hoedendoos waarin alle vondsten verzameld waren. Op donderdag 3 juni werd Sevens weer vrijgelaten, zonder uitleg.

36. PF 05-19.05.15 ; *De Witte Kaproen* 17.08.19 ; *Chambre, Annales* 1920 : 515.

37. PF 17.05.15, 12-14.05.15, 14-17-23-27-29.07.15, 08-10-11-15-27.09.15, 10.11.15, 22.12.15, 03-05.01.16, 01-08.03.16. In *De Vlaamsche Post* verdedigde Thiry zijn pedagogische aanpak, zonder naar het konflikt te verwijzen. Onder de initialen van zijn pseudoniem Jan Sanning schreef hij op 30 juni 1915 een artikel over „Lichamelijke straffen”. Daarin betoogde hij dat fysische straffen meer effekt hadden ; bij kinderen was de grens tussen fysisch en psychisch leed overigens zeer vaag.

38. Voor het hele verhaal van Sevens en Maes, zie PF 27.05.15 tot 11.08.15, passim ; *De Witte Kaproen* 23.11.19 en 29.02.20 ; de twee eigentijdse rapporten van Sevens, *Beknopt overzicht en Herr dokter Wirth*, in PF 11.08.15. Deze tweede tekst mocht Fredericq onder Sevens' naam publiceren „indien de mannen van *De Vlaamsche Post* of de Duitschers uitstrooien, dat mijn veroordeeling niet voor oorzaak heeft mijn optreden tegen *De Vlaamsche Post*”. De vrees van Sevens kwam uit (maar niet zijn tekst). Zo hield zelfs Buning vol dat de aanhouding en deportatie van Sevens „niets of althans niet rechtstreeks” met *De Vlaamsche Post* te maken had (DE SCHRYVER 1974 : 50). Daarbij baseerde hij zich op FAINGNAERT (1933 : 106-108), die het van Meert wist. Sevens zou op 24 mei — na de oorlogsverklaring van Italië aan Oostenrijk — op de Kouter „Eviva Italia !” gaan roepen zijn en prompt opgepakt. Sevens werd dus pas op 26 mei, na een huiszoeking, aangehouden. In de eigentijdse verslagen is nergens sprake van Italië. Na de oorlog schreef Sevens dat Borms deze legende verspreid had. Wel was het juist dat Sevens die dag naar 't *Vlaamsch Huis* getrokken was, waar zijn vriend E. Bailliu bij het binnenvolgen geroepen had : „Eviva Italia ! Een flesch champagne !” (*De Witte Kaproen* 22.06.19).

Dat was vermoedelijk te danken aan een tussenkomst van de Duitse verzekeringsfirma *Germania*, waarvoor Sevens werkte, en zijn raadsman Boddaert, die de Duitsers erop wees dat Sevens bijzonder populair was op het platteland, waar zijn aanhouding veel beroering zou verwekken. Sevens' advocaat kreeg later bericht dat de zaak uitgelopen was op een „non-lieu”. Sevens kon alle papieren terughalen... bij Wirth, wat hij uiteraard weigerde. Dank zij *Germania* kreeg hij het meeste materiaal toch terug, zonder tussenkomst van Wirth (behalve b.v. zijn dagboek).

Maes was die woensdagmorgen niet thuis en kreeg daardoor pas om halfnegen bezoek van persensor von Keudell en Wirth. Deze laatste gedroeg zich nogal agressief en koterde met zijn stokje onder de meubels en in de kachels. Uit een vuilbak redde hij het klad van de brief aan de Amerikaanse konsul, waarvan hij de snippers ijverig aan elkaar zou weten te lijmen. Omdat Maes reeds van de inval bij Sevens wist, konden de Duitsers er weinig bezwarende papieren ontdekken, zodat von Keudell weigerde in te gaan op Wirths vraag om Maes onmiddellijk aan te houden. Later werd Maes opgeroepen naar de Kommandantur en beticht van spionage en de leiding van een geheim anti-Duits genootschap dat via Nederland³⁹ met Engeland in betrekking stond. Maes loochende alles, behalve zijn aanwezigheid op de voorlichtingsvergadering van *De Vlaamsche Post*, doch die had volgens Wirth niets met de zaak te maken.

Op 9 juni begaf Maes zich naar de Kommandantur om als getuige gehoord te worden in het proces-Sevens en hij vernam daar tot zijn verbazing dat hijzelf zoëven, bij verstek, tot vier weken cel veroordeeld was. Officieel nam men alleen aanstoot aan een knipsel uit een Nederlandse krant dat men bij Maes thuis aangetroffen had. Hij zat vast tot 7 juli.

Reeds op vrijdag 28 mei kwamen deze huiszoekingen ter sprake op de vergadering van Jong-Vlaanderen. Picard, die reeds eerder teruggekomen was van de harde lijn, voelde er weinig voor aan de leiding van *De Vlaamsche Post* te blijven, nu er in de stad verteld werd dat Sevens en Maes wegens hun verzet tegen dit blad aangehouden waren. Hij betwijfelde of het voortbestaan van de krant nog wel wenselijk was. Hoewel de meerderheid oordeelde dat men het duo in vrijheid moest stellen — alleen Steenhaut vond de arrestatie gerechtvaardigd en wou de invloed ervan op de Jong-Vlaamse beweging niet overschatten —, voelde men niet veel voor het opgeven van *De Vlaamsche Post*. Dat zou hun moreel krediet bij de Duitsers teveel verzwakken⁴⁰.

Begin juli leek de zaak trouwens afgehandeld: Sevens was geëindigd op klassering en Maes was weer vrij. Toen kreeg Sevens het bezoek van Hild-

39. Maes ging af en toe naar Sas-van-Gent om brieven uit Nederland te lezen of brieven naar Nederland te schrijven. Daar ontmoette hij Domela op een dag in het postkantoor. Volgens Maes ging de dominee hem op de Kommandantur verklikken (PF 11.03.16).

40. VAN DE VELDE 1941 : 56-57.

ward Van der Spurt, in zijn woorden „de domestiek van dr. Speleers”. Die had in Antwerpen vernomen dat August Borms *Het Vlaamsche Nieuws* zou overnemen ; dit blad zou niet de lijn van *De Vlaamsche Post* volgen, omdat Borms die afkeurde. Sevens was echter niet te vermurwen : tijdens de bezetting kon men niet aan Vlaamse Beweging doen „zonder Duitse politiek te voeren”. Hij zou Borms evengoed aanvallen als *De Vlaamsche Post*. Van der Spurt ging kwaad buiten : „Durft ge Borms aanvallen, dan hebt ge ons tegen”⁴¹. Naar aanleiding van 11 juli trok Sevens weer met vermanende pamfletten op stap.

Daarop werd zijn proces heropend. Op 13 juli werd hij anderhalf uur door de Duitsers ondervraagd. De krijgsauditeur liet hem weer vrij — dixit Sevens — „getroffen door mijn oprechtheid en mijn rechtzinnigheid”. Hij werd opnieuw ontboden in de *Club des Nobles* op 21 juli. De avond ervoor liet Wirth weten dat hij Sevens of zijn vrouw nog vooraf wenste te spreken. „Wirth zou wel zorgen, als ik wilde, dat ik geene zware straf kreeg”. Dat was uiteraard niet de stijl van Sevens. Op 21 juli trad Wirth als „expert” op in zijn proces. Hij kon Sevens nochtans niet beletten weer van leer te trekken tegen *De Vlaamsche Post*. Sevens wees o.m. op het verschil tussen flaminganten die met Duitse auto's rondreden en anderen die met dievenkarretjes vervoerd werden. De rechters hadden echter meer interesse voor de rellen die op de Kouter ontstonden n.a.v. de nationale feestdag. Hoewel de auditeur slechts twee maand vorderde, werd Sevens veroordeeld tot 110 dagen cel of een boete van 1100 mark. Die verzwaaring weet Sevens aan de tussenkomst van Wirth. Talrijke vrienden boden Sevens aan zijn boete te betalen, doch op aandringen van o.m. Goossenaerts en Fredericq besloot Sevens dat het voor de Vlaamse Beweging en de strijd tegen het aktivisme beter was dat hij de gevangenis in ging. Bovendien kon de auditeur Sevens niet beloven dat men hem, na het betalen van de boete, met rust zou laten. Derhalve ging hij zich op 28 juli melden in de Nieuwe Wandeling, tot ontsteltenis van de gevangenisdirecteur (weinig mensen kwamen zich daar vrijwillig aan-

41. *De Witte Kaproen* 04.05.19. Via via ontving Sevens reeds in april een pak uit Antwerpen dat een brief van Borms bevatte, een schrijven van Dirk T'Jollijn van de Groeningewacht, enkele knipsels en nummers van *Antwerpen Boven*, het blad van de Groeningewacht. Uit dat alles moest vermoedelijk blijken dat de flaminganten de godsvrede niet langer mochten respekteren, omdat ze verraderlijk aangevallen werden en moesten voorkomen dat men Vlaanderen na de oorlog verder achteruitstelde (cf. WILS 1974 : 98). Sevens stuurde Borms een antwoord van vier bladzijden, dat echter door de Duitsers onderschept werd. Volgens hem was het de plicht van de Vlamingen tegen de Duitsers te vechten. Buiten België kon men de gemene handelswijze der franskiljons aanklagen, doch in België mocht men niet de minste relatie met de bezetter onderhouden. „Vriend Gust, wees voorzichtig, pas op ! Sticht, en schrijf in geen Antwerpsche bladen”, waarschuwde Sevens. In de marge stuurde hij diverse inlichtingen i.v.m. *De Vlaamsche Post*. T'Jollijn was hem geen antwoord waard : tijdens de oorlog moest de Groeningewacht geen spelletjes organiseren of gazetjes uitgeven maar het vaderland verdedigen (*De Witte Kaproen* 02.03.19 ; BORMS 1920 : 158).

melden). Begin augustus werd Sevens onverwachts naar Duitsland overgebracht. Hij zou pas op 24 november 1918 weer thuis zijn. Intussen nam ook buiten Gent de kritiek op *De Vlaamsche Post* toe (de Belgische pers in het buitenland sprak soms van *De Vlaamsche Pest*). Op 13 juli — heropening van het proces-Sevens — meldde de NRC dat er volgens het Belgisch Informatie-Bureau in Den Haag een belangrijke motie van Vlaamse leiders op komst was. Deze zouden o.m. verklaren niets te maken te hebben met „bladen zooals de 'Vlaamsche Post' en anderen, die enkel Duitse werktuigen zijn”. Ze zouden ook de Duitse regering veroordelen, die door het toestaan van ongevraagde taalvoordelen de Vlaamse Beweging compromitteerde⁴². Meert reageerde onmiddellijk, doch de NRC weigerde zijn proza. Die mededeling komt ons verdacht voor, zo schreef Meert in zijn brief, want bij de Gentse flaminganten is van een dergelijk manifest niets bekend; „wij gelooven niet dat Vlaamschgezinden, die het werkelijk goed meenen, er zullen toe te vinden zijn om een manifest in den geest als door het I.B. aangekondigd, te onderteekenen”. Over *De Vlaamsche Post* hadden de Gentse voormannen destijds bekend gemaakt wat ze meenden oorbaar te zijn. „Maar, dat *wijzelf* zoo maar klakkeloos de verdachtmaking van alle Vlaamsche bladen zouden gaan verbreiden, 't ware krankzinnig”. Tegenover de franskiljonse plagerijen mochten de Vlamingen niet zwijgen, vond Meert. Ze vroegen overigens geen gunsten, maar hun recht. Ze konden toch niet protesteren, mochten de Duitsers de taalwetten toepassen.

„Compromitteeren kan de zoogenaamde 'taktiek' van de Duitse Regeering ons alleen in het oordeel van snullen, waarin we lang gecompromitteerd zijn en gecompromitteerd zullen blijven, hoe we 't ook aan boord leggen. Dat oordeel heeft geen belang en 't zijn al weinig leidende leiders, die daarvoor in een schulp kruipen”.

De aankondiging van het Belgisch Bureau sloeg echter niet op de groep-Van Cauwelaert in Nederland en haar Vlaams manifest van juli 1915 — zoals Meert blijkbaar geveesd had⁴³ — maar op een tekst van enkele Brusselse

42. Knipsel in PF 16.07.15; reactie in *De Vlaamsche Post* 20.07.15.

43. Toen bleek dat het aangekondigde manifest niet van Van Cauwelaert kwam, achtte Meert het misverstand opgehelderd en zijn brief voorbijgestreefd. Zijn schrijven ging nog wel ter kennisgeving rond en geraakte zo op 8 november (gedeeltelijk) in de *Nieuwe Courant*. Het werd met veel genoegen overgenomen door *De Vlaamsche Post*, die het wel in verband bracht met de „klik Van Cauwelaert”. Zelfs Meert moest het ontgelden: „De heer Meert is het wel niet overal eens met ons. Hij heeft reeds door zovele waterkens moeten zwemmen en wij zijn jong, doen aan geen politiek en gaan recht op ons doel af”, beweerde Thiry (*De Vlaamsche Post* 16.11.15). In een nieuwe lezersbrief verklaarde Meert hoe zijn stuk dan toch verschenen was, buiten zijn toedoen en zelfs tegen zijn wil. „Tot het polemiseeren word ik niet verlokkt en als strijdmiddel in een strijd waar ik buiten sta, verlang ik niet gebruikt te worden” (*De Vlaamsche Post* 23.11.15). Daarmee bedoelde Meert blijkbaar dat hij geen partij wenste te kiezen tussen de Jong-Vlamingen en de passieven, zoals hij had willen voorkomen dat Van Cauwelaert al te scherp de activisten veroordeelde.

flaminganten die eind juli in Gent cirkuleerde. In deze motie stelden August Vermeylen, Karel Van de Woestijne, Herman Teirlinck e.a. dat de nieuwe bladen „die onder den duikmantel andere belangen dienen dan de Belgische”, geen enkele fractie der Vlaamse Beweging vertegenwoordigden. De activistische pers beschouwde Vermeylen als de initiatiefnemer en deed het protest af als het „ivoren-toren-manifest”⁴⁴.

Eind juli verscheen in de *NRC* een vernietigend verhaal over *De Vlaamische Post* van de Brusselse korrespondent Julius Obreen, aan wie o.m. Fredericq informatie bezorgd had. Dit verhaal besloot :

„Het blad treedt dus ten slotte in de breede rij der Duitse bladen, wier meeningen en oogmerken ons reeds lang bekend zijn ; en daarmede verliest de Vlaamische Post dan ook alle belang als Vlaamsch, laat staan Nederlandsch dagblad, en de beweging, waar zij uit spruit, als Vlaamsch of Groot-Nederlandsch verschijnsel”⁴⁵.

Hoe geraakte zo'n artikel door de Duitse censuur ? Obreen meende dat hij de Duitse censor van de juistheid van zijn gegevens had kunnen overtuigen. Het lijkt realistischer te veronderstellen dat de publikatie ervan de te radikaal bevonden *Vlaamische Post* moest helpen kelderen om met een gematigder versie o.l.v. Picard te herbeginnen⁴⁶. Het mocht niet baten. Picard zou begin september met zijn geestesgenoten uit de redactie stappen. *De Vlaamische Post* ging toen resoluut de anti-Belgische weg op. De aandacht van de Vlaamse Beweging werd eind 1915 evenwel meer opgeëist door de eerste grote stap in de Duitse Flamenpolitiek, de vervlaamsing van de Gentse universiteit.

Interpretatie

Na dit hoofdzakelijk feitelijk relaas willen we nog pogen deze gegevens te interpreteren. Daarbij zullen we ook kort aanstippen hoe de diverse standpunten tegenover het aktivisme verder evolueerden.

44. Tekst manifest in PF 30.07.15, getekend „VdW” (= Van de Woestijne ?); reacties in *De Vlaamische Post* 05-20.08.15.

45. „Een ploertenstreek” noemde de Brusselse korrespondent Gust Van Hecke dit artikel in *De Vlaamische Post* van 3 augustus. Obreen was volgens hem ingelicht door „een paar politiek-mislukte oud-voormannen der Gentsche-Vlaamische Beweging”. De bedoelde Fredericq las deze repliek met veel genoegen: „Heel het vischwijvenrepertorium doet hier dienst” (PF 03.08.15). Het artikel uit de *NRC* werd in Gent verder verspreid door enkele jonge liberalen (PF 24.08.15).

46. PF 20.08.15. De Duitse censor in Brussel, Schröder, zou Obreen ook verteld hebben dat de mannen van Gent het niet goed aan boord gelegd hadden. Daarom zouden de Duitsers een beter orgaan willen oprichten. Picard was daarvoor naar Brussel ontboden. BUNING (1974b: 65-66) bevestigt de rol van Schröder in de strijd om *De Vlaamische Post*.

In Gent ontstond het aktivisme in een vriendenkring van jonge, meestal vrijzinnige intellektuelen, die — vooral onder invloed van prof. MacLeod — alle geloof in de partijpolitiek verloren hadden en van radikale oplossingen droomden. Toen de Duitse bezetter de Belgische machthebbers verving, zagen ze hun kans en grepen die onmiddellijk aan, onder leiding van de charismatische dominee Domela. Bij de andere Gentse flaminganten vonden ze aanvankelijk weinig begrip voor hun samenwerking met de Duitsers. De Jong-Vlamingen beseften dat ook. Op 19 januari 1915 beslisten ze hun kring voorlopig niet uit te breiden, omdat het „niet gemakkelijk zou zijn voor een nieuweling, dadelijk op het bereikte standpunt mede te werken”⁴⁷.

De verontwaardiging over de Duitse inval was immers groot en samenwerking kon de Vlaamse Beweging alleen kompromitteren. Sevens vatte keurig, zij het wat patetisch, de gemiddelde reactie samen op zijn proces :

„Steeds hebben de Vlaamsche leiders er hun roem op gedragen, dat de Vlaamsche Beweging nationaal was. Onbetwistbaar bestond er in Vlaanderen vóór den oorlog veel sympathie voor het Duitsche volk, groote vereering voor de Duitsche wetenschap, de Duitsche kunst. Nooit echter vroeg of kreeg de Vlaamsche Beweging den minsten steun van Duitschland. De flaminganten waren nooit pangermanisten en streefden nooit in deze richting. En op het oogenblik dat de Vlamingen op het slagveld als helden kampen, dat ons strijdlid *De Vlaamsche Leeuw* dreunt van de Maas tot aan den Yser, dat talrijke Vlaamsche voorvechters om hun moed door onzen Koning worden ridder geslagen ; op dit historisch oogenblik, zouden enkele Vlaamschgezinden zich laten op sleptouw nemen door een Duitschen soldaat of officier als dokter Wirth en door een Hollandschen predikant !”⁴⁸.

Overigens waren de Vlaamse leiders ervan overtuigd dat de regering het loyalisme van de Vlamingen zou belonen. In elk geval kon men beter de uitslag van de oorlog afwachten.

Het verzet tegen het opkomend aktivisme kwam vooral uit de liberale kring rond Paul Fredericq. Dat is niet verwonderlijk, omdat ook de Jong-Vlamingen eerder liberaal gezind waren (zo is het typisch dat ze de distributie van *De Vlaamsche Post* via het net van *Het Laatste Nieuws* organiseerden). Het valt op dat nagenoeg alle leden van b.v. de Vlaamse Liberale Vereniging een generatie ouder waren dan de Jong-Vlamingen en al jaren in overheidsdienst stonden, zodat hun verbondenheid met het Belgische bestel vrij groot was. In het Gentse kollege hadden ze zelfs „hun” schepen, Camille De Bruyne, op het strategische onderwijsdepartement.

47. VAN DE VELDE 1941 : 29. De Jong-Vlamingen verwachtten ook verzet, vooral vanwege de franskiljons. Daarom werd reeds op 12 december 1914 gepleit voor de „wegzending” van de professoren Fredericq en Pirenne, burgemeester Braun en schepen De Weert. „De Duitsers kunnen de Franskiljons breken”, luidde hun wens (id : 27).

48. *Beknopt overzicht* : 9-10 (PF 11.08.15).

In deze kring gaf Fredericq duidelijk de toon aan, hoewel hijzelf reeds enkele jaren buiten de Vlaamse Beweging stond. Zijn onvoorwaardelijk verzet was in de eerste plaats gemotiveerd door vaderlandse verontwaardiging over de barbaarse inval der Duitsers (de Duitse *Kultur* vernielde zelfs de bibliotheek van de Leuvense universiteit!). Van Duitsland viel volgens Fredericq niets te verwachten voor de Vlaamse Beweging: „Duitsland heeft steeds onderdrukt en zal, zoo het (wat noch te verwachten, noch te hopen valt) wint, met ijzeren vuist ons het Duitsch opleggen”. Bovendien was de professor ervan overtuigd dat België na de oorlog, „ook van een kuipend Frankrijk, geen invloed meer dulden” zou. De oorlog had het samenhorigheidsgevoel der Belgen aanzienlijk versterkt; daaruit zou een sterkere staatkundige eenheid ontstaan: „Onze nationale trots heeft zich, in deze maanden, zoodanig ontwikkeld, en zal zich zoodanig blijven ontwikkelen, dat daar van buitenlandse suzeriniteit geen sprake meer kan zijn”. Doch in zijn verzet tegen *De Vlaamsche Post* speelde ook zijn persoonlijke afkeer voor Domela en de „school” van zijn (gewezen) rivaal MacLeod ongetwijfeld een rol⁴⁹. Het aandeel van katholieke partijpolitici in deze discussie bleef gering. Deze partij werd in Gent tot aan de Eerste Wereldoorlog sterk gedomineerd door de konservatieve franskiljons van de *Association Catholique* en hun strijd met de opkomende arbeidersvleugel. Een flamingant als Alfons Siffer kon in deze partij slechts doorbreken dank zij zijn opvallende kiescijfers. Speleers en Van der Spurt waren wel actief in de katholieke burgerskring *God en Vaderland — Pot en Paterland* voor de lachers — doch hun partijverknochtheid was lang niet zo groot. Zo stemde Siffer begin 1914 braaf tegen de Vlaamse amendementen op de schoolwet, terwijl Speleers op een Vlaamse protestmeeting opriep om bij de volgende verkiezingen Arthur Verhaegen te boycotten⁵⁰. Siffer had geen moeite om het aktivisme af te wijzen, voor de andere twee — werkzamer in het partijloze ANV — lag dat veel moeilijker.

49. Fredericq en De Bruyne waren hoogleraar aan de Gentse rijksuniversiteit, Minnaert gepensionoord schoolinspekteur, Basse en Van Hauwaert leraar aan het ateneum en Wiemer aan de middelbare school, Anri directeur van het weeshuis en Proost stadsbediende (gegevens uit de *Dubbele wegwijzer der stad Gent* 1914 en SAG D259). De enige twijfelaar was Willems, een vermogend advocaat. Alleen Rosseau konden we niet identificeren.

Het standpunt van Fredericq staat het duidelijkst beschreven in een „interview” dat Derk Hoek begin december 1914 met hem had (Frank GERICKE, *Van het slagveld der natien*, 1915: 312-317). Hoek was een studiegenoot van Picard en logeerde op dat ogenblik bij Domela (id.: 220, 309). We veronderstellen dat hij Fredericq (evenals Van de Woestijne, Vermeylen en Reinhard) in opdracht van Jong-Vlaanderen ging polsen. Onmiddellijk na het gesprek ging Hoek terug naar zijn logies (id.: 317). Zou het weer toeval zijn dat de Jong-Vlamingen enkele dagen later Fredericq op de lijst der „ongewensten” plaatsten (cf. noot 47)? Het dagboek van Fredericq maakt geen melding van dit gesprek (in december 1914 waren zijn notities nog niet zo uitgebreid).

50. *Vooruit* 28.01.14 en 21.02.14.

Van de BWP is in ons verhaal nog minder sprake. Ook in niet-partijgebonden organisaties als het ANV was een socialist als Johan Lefèvre een witte raaf. Na de oorlog zou Lefèvre overigens wegens aktivisme uit de partij gezet worden⁵¹.

Het ligt voor de hand dat de daensisten zich minder met het Belgische bestel identificeerden dan de andere partijen. Toch ging zelfs Hector Plancquaert — hij was toen 51 — zich in de patriottische euforie van augustus 1914 melden als oorlogsvrijwilliger. De kristen-demokraten bleken voorstanders van verdere Vlaamse actie tijdens de oorlog, doch kantten zich aanvankelijk tegen elke samenwerking met de Duitsers. Dat verklaart waarom Plancquaert en Doussy eerst bereid waren mee te werken aan *De Vlaamische Post*, doch zich onmiddellijk terugtrokken zodra de zaak niet helemaal zuiver bleek. Toen de bezetter de Vlaamse Hogeschool aanbood, konden ze echter de verleiding niet weerstaan. Beiden tekenden het manifest van de Hogeschoolbond (september 1916). Doussy aanvaardde zelfs een benoeming aan de Vlaamse Hogeschool. Plancquaert trad slechts in februari 1918, na de proklamatie van de zelfstandigheid van Vlaanderen, openlijk tot het aktivisme toe⁵².

De vlaamsgezinden uit de liberale en katolieke partij bleven zich heel de oorlog tegen het aktivisme verzetten. Het z.g. autorekwest, dat de vervlaamsing van Gent door de bezetter afwees (begin 1916), werd medeondertekend door Fredericq, De Bruyne en Siffer. Voor die gelegenheid werden ook twee volksvertegenwoordigers uit de arbeidersbeweging aangesproken, nl. Anseele en Huyshauer⁵³. Door de deportatie van Fredericq (maart 1916) en De Bruyne (juli 1916) viel het Vlaamse verzet in Gent grotendeels stil⁵⁴. Voor de flaminganten die niet of minder uitgesproken partijgebonden waren, viel het veel moeilijker om hun aktivistische vrienden — want dat waren ze meestal — publiek te veroordelen. Wat het ANV betreft, blijkt dat dui-

51. *Vooruit* 19.02.19.

52. Voor Doussy, zie T. HEYSE, *L'Université flamande* II, 1919 : 307 ; voor Plancquaert, zie de *Nieuwe Gentsche Courant* 12.02.18. Beiden waren bevriend met Sevens ; Plancquaert had vermoedelijk ook een zakelijke relatie met Sevens (cf. *De Gentenaar* 30.05.15).

53. Het idee van deze protestbrief ging uit van de Antwerpse liberaal N. Cuperus. Omdat Franck al van plan was in eigen naam te protesteren, werd zijn tekst de basis van het rekwest. Franck gaf het stuk in Brussel door aan de socialistische senator Coppieters, die het naar Gent meebracht ter ondertekening door Anseele, De Bruyne, Vercoullie, Persoons, Huyshauer, Siffer en Fredericq. Vercoullie weigerde omdat de toon hem niet aanstond — volgens De Bruyne was het echter schrik. Persoons (liberaal volksvertegenwoordiger van Sint-Niklaas) kon wellicht niet bereikt worden. Zie PF 21-23-25-26.01.16. De tekst vindt men o.m. in FAINGNAERT 1933 : 375-379. In de Gentse verzetsploeg was de oude Minnaert al eerder weggefallen ; hij was meer en meer onder de invloed van zijn neef gekomen (PF 04-18.08.15).

54. Siffer had wellicht geen zin en minder kans om een anti-aktivistische held te worden, al deed hij vermoedelijk nooit toegevingen. Zo zette hij het *Vlaamsch Katholiek Studentenverbond* uit het lokaal van het Davidsfonds (*Nieuwe Gazet van Gent* 20.09.17).

delijk uit de aarzelende houding van Speleers en Meert. Die kon men b.v. wel het eerste manifest tegen *De Vlaamsche Post* laten tekenen, maar niet meer het tweede. Als de Jong-Vlamingen Domela en Minnaert het ANV-bestuur moesten verlaten, gebeurde dit vooral onder druk van de liberale vleugel. Veel ANV-ers wilden liever geen partij kiezen. Zo gaven vijf leden van het Groepsbestuur België (voorzitter W. Thelen, sekretaris Meert, J. Kesler van Brussel, R. De Guchtenaere van Gent en E. Wildiers uit Antwerpen) in december 1915 een verklaring uit waarin ze stelden dat hun Groepsbestuur geen stelling kon nemen tussen de diverse stromingen die thans onder de Vlamingen bestonden, omdat de vrije meningsuiting belemmerd was. Het ANV mocht dus geen onenigheid veroorzaken of bevorderen onder de Vlamingen die zich, als leden van het Verbond, inzetten voor de Nederlandse stam en taal, vooral niet door een of andere richting af te keuren. De meeste voormannen van het ANV keurden de vervlaamsing van Gent echter goed. Zowel Speleers, Meert als Van der Spurt werkten mee met de Duitse professor von Dyck, die deze operatie kwam organiseren, en tekenden het manifest van de Hogeschoolbond. Twee derden van het Gentse ANV-bestuur werd activist⁵⁵.

In het radikalere NVV had voorzitter Willems het nog moeilijker. Hijzelf wenste blijkbaar niet te kiezen in een konflikt waarvan hij de draagwijdte niet goed scheen te beseffen. Lange tijd bleef hij aan beide kampen overbrieven wat er bij de anderen gebeurde. Daarom werd zijn naam geweerd op het tweede manifest tegen *De Vlaamsche Post*. Fredericq wenste evenmin dat hij het autorekwest zou tekenen, doch op eigen aandringen geraakte Willems er nog als laatste op. In november 1916 werd de nog steeds aarzelende voorzitter, na een maandenlange interne strijd, door een aktivistische „staatsgreep” aan de kant gezet; de Jong-Vlaming Dr. Stocké volgde hem op⁵⁶.

55. Tekst van de verklaring van het Groepsbestuur in *Neerlandia* januari 1916: 8. C. G. Gerretson triomfeerde: het onderscheid tussen goede en slechte Vlamingen werd dus niet meer volgens het staatkundige (lees: Belgische) criterium gemaakt. „Zoo is dan de nederlaag van den Heer v. Cauwelaert definitief geworden, en ons A.N.V., na zware dagen, weer tot zijn oud-principieel zuiver standpunt teruggekeerd” (*Dietsche Stemmen* 1/3-4: 274-275). Het aandeel van het Gentse trio in de vervlaamsing wordt vermeld in W. von DYCK, *Die Umwandlung der Universität Gent in eine flämische Hochschule*, *Deutsche Revue* 42 (januari 1917): 82. Vanaf eind 1915 zou de werking van het Gentse ANV geleidelijk opgaan in de uitbouw van *Volksofbeelding*. Alleen de literaire *Jongelieden-Afdeeling* bleef actief. In april 1917 koos die openlijk de zijde van het aktivisme (*Nieuwe Gazet van Gent* 25.04.17 en 30.06.17).

56. *Nieuwe Gazet van Gent* 14.11.16 en *Gazet van Brussel* 22.11.16. Toen Willems bij zijn 60e verjaardag gehuldigd werd door de Koninklijke Vlaamse Akademie, beschouwde hij dit als een eerherstel, omdat hij na de oorlog niet gedekoreerd was als sekretaris van de Provinciale Bevoorradingskommissie (*Hulde aan Dr. Leonard Willems*, 1934: 23-24). De man die in het politieverlag over deze onderscheiding genoteerd had „Douteux au point de vue patriotique”, had volgens onze bevindingen niet helemaal ongelijk.

Bij de tegenstanders vinden we tenslotte enkele „eenmans-actiegroepen”, zoals de katholieke Sevens en de vrijzinnige Maes. Vooral Sevens bleek de risico's van het aktivisme snel te doorzien, hoewel (of omdat?) hij zelf voor een Duitse firma werkte. Zijn afwijzende houding werd niet zozeer gemotiveerd door vaderlandsliefde als door het besef dat Vlaanderen weinig kans zou maken om, opgenomen in het autoritaire en gecentraliseerde Duitsland, zijn eigenheid te behouden. Sevens aarzelde niet zijn persoonlijke belangen — hij had toch vrouw en drie kleine kinderen — voor zijn overtuiging op het spel te zetten. Fredericq beschreef hem zeer raak als „dat kranig zotje”. Sevens werd door deportatie uitgeschakeld, doch bleef in de Duitse kampen alle contact met de aktivisten afwijzen⁵⁷. Maes (ook een ambtenaar), die blijkbaar iets Belgischer dacht en op de dankbaarheid van de Belgische regering rekende, bleef te Gent het aktivisme op bescheiden wijze verder bekampen. Tegen het einde van de oorlog zou hij nochtans aktivistische meetings bijgewoond hebben en in contact gekomen zijn met Meert en Lefèvre. Toen Maes in 1919 als volksvertegenwoordiger van de Frontpartij verkozen werd, waren zijn opvattingen in elk geval grondig geradikaliseerd⁵⁸.

57. Brief aan L. en A. Bouchery 26.07.15 (AMVC, S 592 B). Vanaf maart 1915 kreeg Sevens wegens zijn optreden geen paspoorten meer, zodat hij geen nieuwe klanten kon gaan zoeken. Daarop verminderde *Germania* zijn wedde met een vierde. Nadat hij was weggevoerd naar Duitsland, viel zijn hele wedde weg. In januari 1915 was Sevens al met de verkoop van siroop begonnen om zijn gezin te kunnen onderhouden. (*Proces Vooruit, Mijn levensloop*, s.d., AMVC, S 592 H). Citaat Fredericq in PF 15.07.15. Toen zijn (gewezen) vriend August Borms hem in augustus 1918 te Havelberg bezocht, schold Sevens hem de huid vol (*De Witte Kaproen* 16.02.19).

58. *De Witte Kaproen* 16.11.19. Sevens kwam toen op met een andere lijst en kon geen goed woord meer schrijven over zijn kiestrijaal. De nieuwe visie van Maes vindt men b.v. in B. MAES, *Antwoord van de frontpartij*, 1919.